

Kenniscoöperatie Veerkracht gaat uit van de koe

‘Productie is het gevolg, niet het doel’

Op boerenbedrijven waren in het verleden vaak de economische resultaten belangrijker dan de fysiologische behoeften van de koe. “Zo werden omdat er te weinig ruimte was in de stal geregeld te korte ligboxen aangelegd”, vertelt dierenarts **Gerrit Hegen** uit Sleen. “Deze ‘outside-inside’-benadering keek naar de productie als uitkomst, maar men zag de koe over het hoofd.”

TEKST JOHAN KLEIN HANEVELD | FOTO COLIJN VAN NOORT

Veerkracht

Professor Arie Brand en Kees Peters staan aan de basis van het zogenoemde ‘inside-outside’-denken. “De koe is hierbij niet slechts een middel om gras in melk om te zetten”, legt Gerrit Hegen uit. “Elke koe heeft een eigen lichaam, een eigen integriteit, een welzijnsdoel en een gezondheidsdoel. De omgeving van het dier, inclusief de verzorging in de stal, kan de fysiologie van het dier uit evenwicht brengen. Door processen op het boerenbedrijf als voeding, huisvesting en verzorging te beoordelen en te veranderen op basis van de fysiologie van de koe, genereer je een hogere productie. Dat is het gevolg, maar niet het doel.”

Risico's voorspellen

Op basis van dit ‘inside-outside’-denken is KoeKompas ontwikkeld (zie het filmpje op <https://vimeo.com/212164560>). Andere controlesystemen, zoals melkcontrole, celgehalbepaling en periodiek bedrijfsbezoek zijn retrospectief. “Het voordeel van KoeKompas is dat het

voorspelt welke risico's zullen optreden”, verklaart Gerrit. Het gaat niet alleen om diergezondheid, maar ook om dierenwelzijn. “Zuivelondernemingen willen het dierenwelzijn zelf meten en bewaken. Internationaal wordt het systeem Welfare Quality gebruikt. Een in Nederland werkzaam systeem was nodig.” Dus is een welzijnsmonitor ontwikkeld op basis van Koekompass, met vier onderdelen: voeding, huisvesting, gezondheid en normaal gedrag. “Hiermee zijn gerichte adviezen te geven”, aldus Gerrit. “En ketenpartijen kunnen via aggregatie op sectorniveau laten zien hoe de sector scoort op dierenwelzijn.”

Veerkracht

Het begrip ‘veerkracht’ kwam onder de aandacht van de Markelogroep door een lezing van professor Scheffer van de Wageningen Universiteit op een studiedag in 2011. “Hij vertelde over meertjes waarvan het water plotseling groen werd”, verduidelijkt Gerrit. “De veerkracht van het ecosysteem van die meertjes was al een tijd

achteruit gegaan, terwijl ze voor de waarnemer nog helder bleven. Er was toen nog maar een kleine verandering nodig om algenbloei te veroorzaken.”

.....
***Dierenartsen
bekijken de fysiologie
van het dier.
Andere erfbetreders
niet.***
.....

Denken in veerkracht betekent volgens Gerrit dat je factoren in kaart brengt die bepalend zijn voor het stabiliseren van systemen. Vervolgens ontwikkel je methodes om de kwetsbaarheid van systemen te controleren, met behulp van smart-technieken. “Je wilt bepalen wanneer het systeem het punt bereikt dat het niet meer zelfstandig kan terugkeren tot de oorspronkelijke toestand. Zo kun je maatregelen nemen nog voordat een kritische transitie plaatsvindt. Het

betreffende dier of koppel gaat dan niet over naar de toestand van ziekte, maar keert terug naar de toestand van gezondheid.”

Om deze inzichten toe te passen op het boerenbedrijf moeten dierenartsen de veerkracht van koeien in beeld kunnen brengen. “KoeKompas zou daar een mooi instrument voor kunnen zijn”, stelt Gerrit. Kenniscoöperatie Veerkracht heeft samen met de WUR een studie uitgevoerd. Bij twintig koeien vonden vanaf het begin van de droogstand tot het eind van de lactatie allerlei metingen plaats: van intensieve klinische waarnemingen, klinisch chemisch onderzoek en een stappenteller, tot een maandelijkse KoeKompas-meting. “Het onderzoek duurde een half jaar”, aldus Gerrit. “Het bleek dat de uitslag van het KoeKompas inderdaad voorspellend is voor de veerkracht. Is het totale oppervlak in het KoeKompas kleiner, dan is de veerkracht lager. Als de oppervlakte groot is, is de veerkracht groot.” Het project wordt nu uitgewerkt op vier melkveebedrijven. ●

DE WEG NAAR KENNISCOÖPERATIE VEERKRACHT

Gerrit Hegen werkt sinds 2014 aan het overdragen van kennis aan veehouders, onder de naam De Boerenveearts (<http://www.deboerenveearts.nl/>). Kennisoverdracht vond hij altijd al belangrijk. “Ik kwam in contact met anderen die dat ook belangrijk vonden”, vertelt Gerrit. “Bijvoorbeeld via projecten vanuit GD Noord-Nederland. Hierbij waren onder andere Arie Brand, Kees Peters en Joost de Veer betrokken als aandragers van kennis.” Aan het eind van de jaren negentig werd het project kwaliteitsmanagement melkveebedrijven opgezet. Dit lag aan de basis van de ontwikkeling van KoeKompas. “Toen ging de ijsfabriek in Hellendoorn Ben & Jerry's-ijs produceren. Dit Amerikaanse concept hecht veel waarde aan een ‘blijje boer, blijie koeien en blijie aarde.’” KoeKompas werd in het kwaliteitsstelsel geïmplementeerd om blijie koeien te garanderen. “We moesten veel trainingen geven en kregen de vraag trajecten op te zetten voor andere zuivelondernemingen.” In 1997 werd de Markelgroep opgericht. Gerrit: “Deze groep van

25 dierenartsen komt elk voorjaar twee dagen bij elkaar om studie te doen over de fysiologie van de koe, en in het najaar volgt een terugkomdag. Met de juniorgroep erbij zijn we met zijn vijftigen.” Sinds 2011 heet de groep officieel Kenniscoöperatie Veerkracht. “Wij beogen kennis van de fysiologie van de koe te verkrijgen en te delen”, aldus Gerrit. “Dat is wat ons als dierenartsen onderscheidt: wij bekijken de fysiologie van het dier. Andere erfbetreders niet.” De kenniscoöperatie werkt onder andere mee aan de ontwikkeling van KoeKompas. Verder komt uit zuivelondernemingen de vraag presentaties te geven of wordt Veerkracht benaderd voor advies over bijvoorbeeld weidegang. Gerrit: “We organiseren ook verdiepcursussen voor KoeKompas-getrainde dierenartsen. Zo gaan we met dertig dierenartsen op een bedrijf van een boer die goed weet wat weidegang is, kijken naar alle aspecten van dat onderwerp. Weidegang is kennisintensief en daarbij hoort inzicht in de fysiologie en het gedrag van de koe.”